

BOGANMELDELSER

K. Vedel-Petersen: LÆREBOG I DANMARKS STATISTIK. G. E. C. Gads Forlag, København 1942. 566 S.

I Sommeren 1939 døde Professor Jens Warming, som i 33 Aar havde doceret den Disciplin, der i Undervisningsplanen for Københavns Universitet benævnes »Danmarks Statistik«. Et Aar senere overtog Kontorchef K. Vedel-Petersen som Lektor Undervisningen i dette Fag. Warmings Lærebøger, som hidtil havde været benyttet af de statsvidenskabelige, de juridiske og de forsikringsvidenskabelige Studerende, havde da allerede i længere Tid været udsolgt, og af den nye Udgave af Warmings store Bog »Danmarks Erhvervs- og Samfundsliv« var der kun udkommet de to Hæfter, der omhandler Befolkningen og Landbruget. Saaledes stod den nye Lektor overfor Nødvendigheden af hurtigt at maatte tilvejebringe et brugeligt Grundlag for Undervisningen i det Fag, der fremfor alle skal give de unge Studerende den fornødne Ballast til deres Himmelflugt.

Allerede efter Forløbet af halvandet Aar har Vedel-Petersen imidlertid kunnet udsende sin egen Lærebog i Danmarks Statistik, og dermed er der givet de Studerende, som en Tid har været vanskeligt stillede overfor dette Fag, Midlet i Hænde til at skaffe sig solidt og fyldigt Kendskab til Samfundsbygningens Struktur og til det Liv, der rører sig i den. Naar det betænkes, at Universitets-Lærebøger i Reglen først bliver til efter Forberedelser, der strækker sig over adskillige Aar, maa det siges, at Vedel-Petersen har begyndt sin akademiske Lærergerning med et Arbejde, som allerede fra et tids- og kvantitetsmæssigt Synspunkt maa betegnes som overordentligt.

Bogens hurtige Fremkomst er maaske nok i nogen Grad blevet lettet derved, at den i det store og hele har kunnet bygges over samme Læst som dens Forgængere; Indholdet er jo overvejende beskrivende, og Inddelingen af det store og mangeartede Stof er næsten paa Forhaand givet. Men Fremstillingens Form i Forening med den Maade, hvorpaa Stoffet er beskaaret — og tilskaaret — til Undervisningsformaal, giver dog Bogen dens Særpræg. Medens Warming aldrig helt kunde overvinde Fristelsen til at overfylde Fremstillingen med Enkeltheder af ringe eller ingen pædagogisk Betydning, er Vedel-Petersens Bog langt fjernet fra det haandbogsmæssige. Det fremgaar af Forordet, at dette er Resultatet af en ganske bevidst Fastholden af det pædagogiske Formaal. Blandt de gode Ting, der kan siges om Bogen,

BOGANMELDELSER

K. Vedel-Petersen: LÆREBOG I DANMARKS STATISTIK. G. E. C. Gads Forlag, København 1942. 566 S.

I Sommeren 1939 døde Professor Jens Warming, som i 33 Aar havde doceret den Disciplin, der i Undervisningsplanen for Københavns Universitet benævnes »Danmarks Statistik«. Et Aar senere overtog Kontorchef K. Vedel-Petersen som Lektor Undervisningen i dette Fag. Warmings Lærebøger, som hidtil havde været benyttet af de statsvidenskabelige, de juridiske og de forsikringsvidenskabelige Studerende, havde da allerede i længere Tid været udsolgt, og af den nye Udgave af Warmings store Bog »Danmarks Erhvervs- og Samfundsliv« var der kun udkommet de to Hæfter, der omhandler Befolkningen og Landbruget. Saaledes stod den nye Lektor overfor Nødvendigheden af hurtigt at maatte tilvejebringe et brugeligt Grundlag for Undervisningen i det Fag, der fremfor alle skal give de unge Studerende den fornødne Ballast til deres Himmelflugt.

Allerede efter Forløbet af halvandet Aar har Vedel-Petersen imidlertid kunnet udsende sin egen Lærebog i Danmarks Statistik, og dermed er der givet de Studerende, som en Tid har været vanskeligt stillede overfor dette Fag, Midlet i Hænde til at skaffe sig solidt og fyldigt Kendskab til Samfundsbygningens Struktur og til det Liv, der rører sig i den. Naar det betænkes, at Universitets-Lærebøger i Reglen først bliver til efter Forberedelser, der strækker sig over adskillige Aar, maa det siges, at Vedel-Petersen har begyndt sin akademiske Lærergerning med et Arbejde, som allerede fra et tids- og kvantitetsmæssigt Synspunkt maa betegnes som overordentligt.

Bogens hurtige Fremkomst er maaske nok i nogen Grad blevet lettet derved, at den i det store og hele har kunnet bygges over samme Læst som dens Forgængere; Indholdet er jo overvejende beskrivende, og Inddelingen af det store og mangeartede Stof er næsten paa Forhaand givet. Men Fremstillingens Form i Forening med den Maade, hvorpaa Stoffet er beskaaret — og tilskaaret — til Undervisningsformaal, giver dog Bogen dens Særpræg. Medens Warming aldrig helt kunde overvinde Fristelsen til at overfylde Fremstillingen med Enkeltheder af ringe eller ingen pædagogisk Betydning, er Vedel-Petersens Bog langt fjernet fra det haandbogsmæssige. Det fremgaar af Forordet, at dette er Resultatet af en ganske bevidst Fastholden af det pædagogiske Formaal. Blandt de gode Ting, der kan siges om Bogen,

skal dette stilles i Spidsen; den, der — som nærværende Anmelder — endnu efter mere end 50 Aars Forløb kan gyse ved Erindringen om det Besvær, det var at maatte lære beskrivende Statistik efter Scharlings og Falbe-Hansens Haandbog i 6 tykke Bind, har Ret til at tale med herom.

Den Opgave at beskrive det danske Samfund paa talmæssig Underbygning kan naturligvis løses paa mange Maader, men hvilken Maade man end vælger, vil man aldrig kunne undgaa den Vanskelighed, der ligger i, at Emnet er levende, Beskrivelsens Genstand er aldrig i Ro; i Samfundets Liv — som i alt Liv — er enhver Tilstand en Udvikling. Overfor denne Vanskelighed har Forfatteren, vistnok med Rette, valgt det Synspunkt at lægge Hovedvægten paa at skildre Samfundsforholdene, som de formede sig gennem det Kwartsekel, der ligger mellem Aarene 1914 og 1939, medens det, der ligger forud for den første store Krig, væsentligst behandles som historisk, og de midlertidige Ændringer i de »normale« Forhold, der er sket efter Udbrudet af den nuværende Krig, kun refereres kort. Synspunktet er dog ikke fastholdt strængt; dels kræver de forskellige Emner forskelligt Valg af Grænsen for den historiske »Sokkel«, dels er meget af det, der er sket efter 1939, saa væsentligt for Øjebliksbilledet, at det vilde være urimeligt at forbigaa det; i sidstnævnte Henseende kan der f. Eks. peges paa de meget instruktive Afsnit om Landbruget under Krigen, om Industrien under Krigen, om Prisreguleringen m. v.

Ved Udarbejdelsen af enhver Lærebog maa det naturligvis være afgørende for Bogens Anvendelighed, at der vælges en Fremstillingsform, der er bedst muligt tilpasset til Bogens pædagogiske Formaale. Naar det drejer sig om en Lærebog i beskrivende Statistik, betyder dette efter min Opfattelse blandt andet, at Teksten skal kunne læses i Sammenhæng og Meningen tilgænes, uden at Læsningen behøver at afbrydes ved Undersøgelse af tabellariske Opstillinger. Hermed mener jeg ikke, at Talrækker og Tabeller bør være banlyst, end ikke at de altid kan undværes, men kun at deres Rolle udelukkende bør være illustrerende. Den ideelle Form for Fremstillingen i en Lærebog bør i saa Henseende være helt forskellig fra den Form, der almindeligt anvendes f. Eks. i officielle statistiske Publikationer, hvor Teksten er, og skal være, en Kommentar til den udførlige talmæssige Dokumentation, der gives i Tabeller. Denne Form er det imidlertid ikke lykkedes Vedel-Petersen — lige saa lidt som det lykkedes hans Forgænger — helt at frigøre sig for. Jeg ved godt, at det er vanskeligt, men det *maa* kunne gøres.

I Forbindelse hermed kan jeg ikke tilbageholde, at de tabellariske Opstillinger forekommer mig at være givet i en Udførlighed og med en Nøjagtighed, som ikke alene er unødvendig, men som er skadelig, fordi den hindrer Overskueligheden. Der anføres f. Eks. undertiden en eller to Decimaler, hvor en Afrunding til hele Tal kun vilde være en Vinding, eller der anføres nøjagtige seks- eller syvcifrede Tal, hvor Afrunding til Tusinder vilde være langt lettere at læse og fastholde.

Med Hensyn til Tabellernes Affattelse gør jeg iøvrigt opmærksom paa, at det er ubekvemt, at Tidsrækker snart er opstillede i fremadskridende, snart i tilbagegaaende Rækkefølge af Aarene; det virker forvirrende, især naar det forekommer indenfor Behandlingen af et og samme Emne. Den Slags Smaating er vel en Følge af den knappe Tid, der har været levnet til Bogens Udarbejdelse; det samme gælder formentlig de ikke faa Unøjagtig-

heder og Smaafejl, der forekommer baade i Tekst og Tabeller. Alt saadant vil kunne rettes i en kommende ny Udgave.

I den af det rets- og statsvidenskabelige Fakultet udarbejdede Vejledning ved Studiet til statsvidenskabelig Eksamen anbefales det de Studerende straks at tage fat paa Faget Danmarks Statistik. Det synes derfor ganske praktisk, at Vedel-Petersen indleder sin Bog med et Kapitel om Statistik-kens Teknik og Metode; i al sin Korthed giver dette indledende Afsnit dog Begynderen, som jo endnu ikke har deltaget i Laboratorieøvelserne, en Smule Begreb om, hvad Statistik egentlig er for noget, og om hvorledes den officielle Statistik arbejder. Lejlighedsvis gives der ogsaa i Bogens forskellige Afsnit Vink om specielle Metoder og om Risiko for Fejlslutninger, alt i en Form, der viser Forudsætningen om, at Læseren endnu er uden Kendskab til teoretisk Statistik. Dette er vistnok ganske paa sin Plads, men at det ikke er saa helt let at gennemføre, ser man f. Eks. deraf, at det i Afsnittet om Genforsikring har været nødvendigt at henvise til Westergaard og Nybølles Lærebog i Statistikkens Teori for at forklare, hvad Anvendelsen af en Middelfejls-Beregning betyder i Forsikrings-Teknikken.

Bogens Indhold er jo ifølge Sagens Natur væsentlig refererende, men Forfatteren giver dog lejlighedsvis et og andet »af sit eget«. Dette gælder saaledes det lille interessante Stykke om Skattetrykket, hvor det gennem en subtil Betragtning og med Benyttelse af en Række mere eller mindre usikre Momenter paavises, at den danske Befolknings Købeevne, naar Skatten er betalt, i den sidste Snes Aar er forblevet omtrent uforandret, til Trods for at den Part af Nationalindtægten, som Skatterne beslaglægger, er blevet fordoblet.

Blandt det, som Forfatteren giver af sit eget, maa jeg endnu nævne hans Betragtninger over Danmarks Befolkningsproblem. Disse Betragtninger munder ud i, at Spørgsmaalet, om Samfundsmagten bør gribe regulerende ind, nærmest maa besvares benægtende. Jeg tror, at naar Vedel-Petersen er kommen til dette Resultat, skyldes det, at han gaar ud fra, at Folkemængden vel maa forudses at ville aftage fra et nærliggende Tidspunkt, men at Tallet derefter vil stagnere. Det er jo imidlertid godtgjort, at hvis Befolkningens nuværende Frugtbarhed og nuværende Dødelighed ikke ændres, vil Resultatet blive et b e s t a n d i g aftagende Folketal fra det Tidspunkt, da Ligevægt mellem Fødsel og Død er naaet. Og dette giver dog Problemet en ganske anden Karakter.

Lektor Vedel-Petersens Bog er sikkert blevet modtaget med megen Glæde af de Studerende. Men selv bortset fra Bogens specielle Formaal maa den betegnes som en værdifuld Berigelse af vor statistiske Litteratur. Paa dens 5—600 Sider giver Bogen selvfølgelig ikke alt, men den vil i mangfoldige Tilfælde give saa megen Orientering om Befolkningsforhold, Erhvervslivet, Pengevæsen, sociale Forhold, Finansvæsen o. s. v., som man netop har behov i en snæver Vending. Og Interessen for Samfundsspørgsmaal er i vore Dage saa udbredt i alle Befolkningslag, at Fremkomsten af en Bog, der som denne fører Fremstillingen helt op til Nutiden, og til Benyttelsen af hvilken der ikke kræves faglige Forudsætninger, maa hilses med Tilfredshed.

Adolph Jensen.